

۲۰۲۳/۰۶/۳۰

قاموس کبير افغانستان - بخش رجال سياسي - پوهاند دوديال

د افغانستان په لوی قاموس کې د ابوالحسن میوندی لنډه پېژندنه

د غزنویانو د امپراطورۍ نقشه

ابوالحسن القاسم احمد بن حسن میمندي چې هغه وخت په لنډیز سره په احمد میمندي او زیاتره په شمس الکفاة هم مشهورو، د غزنوی سلطان محمود د دربار وزیرو. میمندي/میوندی په کندهار کې نړۍ ته سترګې پرانیستی وې، د محمود همزولی او همدغه سره یو ځای ستر شوی او سلطان محمود هغه خپل رضاعي ورور باله. سره له دې چې د همدې سلطان محمود د پلار (سبکتګین) دپاچاهۍ پرمهال، د میوندی پلار بیګناه وژل شوی و، خو سلطان محمود وروسته بخښنه وغوښته او میوندی یې بېرته پخلا کړ. کله چې سلطان محمود سلطنت ته ورسېد، حسن میمندي ته یې د خپل دربار د وزیرخلعت ورواغوست. نوموړی وروسته تر هغه وزیر شو چې د دربار پخوانی وزیر؛ ابوالعباس اسفرایني د محمود له خواعزل شوی و. سلطان محمود ابوالعباس ته ډېرې سختې سزاوې ورکړې. وروسته تر هغه یې د وزارت چارې ابوالحسن میمندي ته وسپارلې. نوموړی وزیر زبردست دیني عالم او په عربي ژبه کې ډیر وارد و. له همدې امله د ده پرمهال عربي ژبه په دفتري چارو او دربار کې زیاته رواج شوه. میوندی په دفتري چارو کې بیساری لایق و. هغه لا ۳۸۴ ق.کال څخه را دیخوا یعنی د سامانیانو له دورې په خراسان کې په دفتري کارو بوخت و. آن دا چې د سلطان محمود د سفرونو پرمهال به د حکومت ټولې چارې میوندی/میمندي ترسره کولې. ده د اسفرایني د دورې ټولې نیمګړتیاوې اصلاح کړې. د ده عدالت او کارداني د یوشمیر خلکو د بخل لامل شوه او سلطان هم ورڅخه په ویره کې شو، نو له دندې یې لرې او د کالنجر زندان کې یې بندي کړ. سلطان محمود وروسته تر ده حسن بن محمد

میکالی خپل وزیر وټاک. د سلطان محمود له دغه ډول بی عهدي او بی وفایی گانو څخه فردوسی (دشهنامي مولف) هم شکایتونه کړي دي، دبیلگي په توگه یوځای کي وايي.

یکی بندگی کردم ای شهریار

که ماند ز تو در جهان یادگار

به سی سال اندر سرای سپنج

چنین رنج بردم به امید گنج

چو سی سال بردم به شهنامه رنج

که شاهره ببخشد به پاداش گنج

چو عمرم به نزدیک هشتاد شد

امیدم به یک باره برباد شد

له دې امله چې میوندی په پښتو ، دری او عربی او آن ترکی ژبو او د دغو ژبو په گرامر پوه و، نو د پښتو دلیکدود سمون او بشپړتیا ته یې کار وکړ او د ده لیکدود د پیرروښان تر دورې معمول و، پیرروښان پر خپل مهال یوڅه نور اصلاحات هم پکې وکړل.

عجیبه ده چې یو شمیر کسان وايي چې پښتو لیک صرف دا څو سوه کاله د خوشحالخان او روښان له وخته پیل شویدي، خو تاریخ وايي چې زرکاله مخکې د دې ژبې لیکدود ته کار کېد. په دې ډول سره د پښتو د لیکدود په سمون کې د احمد میوندی نوم د هیروولو ندي. همدا اوس هم دهیواد لویديځ او جنوب لویديځ کې د ده زیارت ته ډیر خلک عقیده او درناوی لري اوزیارت یې تل د زایرینو څخه پک وي.

کله چې غزنوی سلطان محمود مړ شو، زوی یې مسعود غزنوی پاچا (سلطان) شو، ده د خپل پلار تیروتنه باندې اعتراف وکړ او میوندي یې په ۴۲۱ق. کال په درناوی سره له بند څخه راخلاص اود خپل وزیر په توگه یې مقرر کړ، میوندي د خلکو او ولس په خاطر ومنله ، خو په زړه کې ورڅخه خوښ نه و. په همدې خاطر یې لومړی د مسعود وړاندیز رد کړی و، خو بالاخره د ۴۲۲ق. کال د صفرې په میاشت کې یې ومنله او د وزارت کارونه یې بیا پیل کړل او ورسره یې علمی کارونه هم له سره پیل کړل. په دې دومره موده او د زندان د سختیو له امله یې روغتیا ښه نه وه، دا وخت ډیرې ورځې د ناروغۍ له امله له کار او دفتر څخه پاتې شو، تر څو چې د ۴۲۴ق. کال د محرم په پینځه ویشتمه وفات او جنازه یې کندهار ته راوړل شوه او په درنښت سره خاوروته وسپارل شوه. هېره دې نه وي چې تصادفاً یو بل حسن میوندی هم شته، خو دومره مشهور ندي . دغه دوهم میوندی کوم نامتو

لیکوال یا شاعر یا دفتری شخص نه و. دلته دغه مقاله کې موخه له هغه ابوالحسن میمنډی څخه ده، چې د غزنویانو د دربار د دوو دورو وزیر، یو علمی او فرهنګی شخص، دپښتو ژبې د لیکدود سمون بڅبونکي او د خپل ولس خدمتګار و. میوندی ډیرو پخوانیو متونو کې د "میمنډی" په بڼه لیکلی شوی دی.

معرفی ابوالحسن میوندی در قاموس کبیر افغانستان

ابوالحسن القاسم احمد بن حسن میمنډی که در زمان وزارتش بنام احمد میمنډی و یا هم بنا بر شخصیت دینی و معنوی اش بنام شمس الکفاة نیز مشهوربود، وزیر دربار سلطان محمود غزنوی بود. میمنډی/میوندی درولایت قندهار چشم به جهان گشود، همسن وسال محمود غزنوی بود وبا او یکجا بزرگ شده بود، ازهمین رو سلطان محمود او را برادر رضاعی میگفت. باوجودیکه پدرسلطان محمود (سبکتگین) پدر میوندی را درزمان سلطنت اش بیگناه قتل نموده بود، ولی بعد سلطان محمود ازو تقاضای عفو و بخشش نمود و میوندی را راضی ساخت. زمانیکه سلطان محمود بعد از پدرش به سلطنت رسید، حسن میمنډی را بحیث وزیردربار معرفی وخلعت بخشید. او در زمانی بحیث وزیر معرفی شد که وزیر قبلی دربار؛ ابوالعباس اسفراینی از طرف محمود عزل گردیده بود. سلطان محمود ابوالعباس را زندانی و جزا داده بود. وقتی امورات وزارت به ابوالحسن میمنډی تعلق گرفت، ازینکه به زبانهای دری، عربی وترکی اشنایی داشت، زبان عربی را در دربار و سرتاسر سلطنت غزنویان توسعه داد. به این ترتیب ازهمان زمان به بعد زبان عربی و اصطلاحات عربی درامور دفتری مروج گردید. میوندی در امورات دفتری شخص لایق بود. او حتا از سالیان ۳۸۴ق.یدینسو یعنی دوره سامانیان در خراسان مصروف امور دفتری بود. او به سبب لیاقت اش در زمان سفرهای سلطان محمود تمام امور حکومتی را به پیش میبرد. میوندی/میمنډی تمام نواقص زمان وزارت اسفراینی را اصلاح نمود. لیاقت، عدالت و کاردانی اوباعث بخل بعضی ها گردید و سلطان نیز از او در اندیشه بود، ازهمین سبب از وظیفه معزول ودر کالنجر زندانی گردید. سلطان محمود به جای او حسن بن محمد میکالی را بحیث وزیر دربار تعیین نمود. این عمل سلطان محمود بی عهدهی و بی وفایی شمرده شد، چنانچه فردوسی (مولف شهنامه) نیز در چنین موارد شکایتهای دارد مثلاً در جایی یاد آوری نموده بود:

یکی بندگی کردم ای شهریار

که ماند ز تو در جهان یادگار

به سی سال اندر سرای سپنج

چنین رنج بردم به امید گنج

به صفحه قاموس کبیر افغانستان خوش آمدید

تیم بنیان گذار این قاموس آرزو دارد، داشته های این گنجینه که نمایانگر اصالت افغانستان باستان است شما را تا حد لازم مدد رساند

چو سی سال بردم به شهنامه رنج

که شاهم ببخشد به پاداش گنج

چو عمرم به نزدیک هشتاد شد

امیدم به یک باره برباد شد

ولی برعکس، میوندی تلاشش را در راه انکشاف فرهنگ دوام داد. او حدود ۱۱۰۰ سال قبل از امروز در پهلوی سایر خدماتش، در زمینه اصلاح نوشتار و گرامر زبان پشتو نیز قدمهای مفیدی برداشت، چنانچه شیوه او تا دوران پیرویشان معمول بود. اکنون نام احمد میوندی قابل فراموشی نیست. ازین سبب زیارت او در تمام غرب و جنوب غرب کشور مورد احترام و عقید عام و خاص است.

بعد از وفات سلطان محمود غزنوی، پسرش مسعود غزنوی برمسند قدرت نشست و (سلطان) گردید، او در مورد مجازات میمندی به اشتباه پدرش اعتراف نمود و دوباره میوندی را در سال ۴۲۱ق. با عزت و احترام از زندان بیرون و بحیث وزیر اش مقرر نمود، میوندی خیلی آزاده خاطر بود، ولی باوجود آن بخاطر مردم این منصب را پذیرفت. او درین هنگام به اثر مشقت زندان از لحاظ جسمی ناتوان و از لحاظ روحی پریشان بود و متردد پذیرفتن مقام وزارت بود. بالاخره در سال ۴۲۲ق. در ماه صفر خلعت وزارت را برتن نمود. همزمان با آن امور علمی خود را نیز دوباره انسجام بخشید. ازینکه در زندان صحت اش را از دست داده بود، به مرور زمان انرژی و توانش به تحلیل رفت، تا اینکه بتاريخ ۲۵ ماه محرم سال ۴۲۴ق. وفات یافته و جنازه اش به قندهار انتقال داده شد و محترمانه به خاک سپرده شد. فراموش نباید کرد که با نام (حسن میوندی) در جای دیگری نیز برمیخوریم، او کسی دیگری است که به اندازه ی ابوالحسن میوندی/میمندی مشهور نبوده، فقط یک شخص عادی بود، بناً باید اشتباه رخ ندهد.